

СТАНОВИЩЕ

от д-р Радка Василева Влахова-Руйкова, доцент в СУ «Св. Климент Охридски»

на дисертационен труд за присъждане на научна степен '*доктор на науките*'

професионално направление *Филологии*

научна специалност *05.04.17. Български език (морфология)*

Автор: доц. д-р Вера Тервел Маровска – Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”

Тема: „Грамматическите признаци *определеност* и *относителност* и пространствено-времевата локализация на изказването”

Професионалният път на доц. д-р Вера Тервел Маровска е свързан изцяло с ПУ „Паисий Хилендарски”. Тя е възпитаник на университета, завършила е специалността Българска филология през 1978 г. От 1979 г. е преподавател в Катедра по български език. През 1991 г. придобива научната степен доктор по филология. От 1998 г. е доцент по български език. Дългогодишен ръководител на Катедра по български език. Процедурата за придобиване на научната степен *доктор на науките* е открита по предложение на Катедра по български език на ПУ „Паисий Хилендарски” в съответствие със Закона за развитие на академичния състав.

Тематиката, изследвана в дисертационния труд, е актуална и многоаспектна, а изследователският подход на дисертантката е оригинален и дори провокативен в най-добрия научен смисъл. Авторката търси нов подход към обединяването на две теми, които са изследвани самостоятелно в различни аспекти: пространствено-времевата локализация на изказването с оглед на категорията *таксис* и на *определеността*. В. Маровска търси закономерности между формите на името за изразяване на категорията *определеност* и глаголните категориални значения на *таксиса*.

Публикациите на В. Маровска показват, че разработката е плод на многогодишни изследвания и 20-годишен научен интерес. За това свидетелстват публикации № 20 и № 21, съответно от 1991 г. и 1992 г., които маркират два от основните акценти в изследването – за категорията *таксис* и за комбиниране и диференциране на семантичните признаци при изучаване на грамматическите значения. С проблематиката на докторската дисертация са свързани и публикации №№ 34, 35, 46, 47, 51, 54, както и два научни проекта. Обширната библиография показва много добро познаване на трудовете по: философия на езика, общо езиковедие и граматика.

Дисертантката изследва в диахронен и в синхронен план връзката на морфологичните категории *таксис* (за глагола) и *определеност ~ неопределеност* (при имената) като отразяване на пространствени абстракции, а уточняването на пространствени отношения в логически аспект винаги са се разглеждали като обвързани с времето. Доц. Маровска е избрала да се опре пряко на методология, съотнесена с философията на езика. Този подход е адекватен на дисертационната тема, от една страна, защото най-значим тласък на лингвистичните проучвания от дълбока древност дават именно философските идеи, в частност идеите на философията на езика. От друга страна, връзката на частните категориални значения на граматически категории, изразявани от различни лексико-граматически класове, може да бъде обхваната на по-високо семантично равнище именно с инструментариума на философския подход към проблематиката. Както посочва дисертантката, „Философската гледна точка към езика се различава от традиционно лингвистичната по редица специални характеристики като напр. отношението между истинността или неистинността на семантиката, нейния референтен и епистемологичен потенциал, интенционалността и очакванията за опознаване на мисълта чрез анализ на езиковата ѝ форма, припокриването на значението и употребата и т. н. Но допълнителната характеристика, постигната от тези нови гледища към научния обект, би могла по-скоро да дообогати вече установените от класическото езикознание категории, отколкото да промени представата за тях съществено. Затова сме направили някои философско-прагматични уточнения при дефинирането на „частите на речта”, за да не пренебрегнем, макар и неволно, част от постиженията на съвременната философия на езика.” За мен остават дискуссионни повдигнатите от авторката въпроси относно дефинирането на частите на речта. Целта (а и заслугите) на едно научно изследване обаче са не само да дава отговори, а и може би преди всичко да повдига въпроси и да подлага на дискусия редица, приети за аксиоматични, твърдения.

По-съществен за мен е въпросът за мястото на речевия акт в концепцията на дисертантката. Ако приемем, че речевият акт е по-високият предикат, то тогава следва да поставим въпроса дали основният ориентационен момент (моментът на говоренето) не е този, към който е ориентиран перформативният глагол, изразяващ илокутивния потенциал на изказването, а моментът, към който е ориентирано събитието, вече е момент от втори (при пряко изказване) или от трети (при опосредствено изказване) ранг. Този въпрос е още по-актуален с оглед на развитието на теорията за речевата дейност и речевия акт в идеите на философите от по-новото поколение като Ю. Хабермас. Неговите идеи за интерактивното говорене поставят в нова светлина позициите на комуникативния партньор, съответно и разглежданите в дисертацията семантични категории *определеност* и *относителност* не само спрямо говорещия, но и спрямо слушащия.

Много интересни и приноси са наблюденията на дисертантката за изразяваните отношения на разглежданите категории с категориалните значения на категорията *число* и

по-конкретно със значението *множественост*. Наблюденията осветляват не само характеристики, свързани с универсалността (в граматическата парадигма) на категорията число, но и на общоезиковите закономерности между маркираност на дадена форма и нейната комбинаторика.

Изследването на доц. д-р В. Маровска изявява и една, според мен същностна, характеристика на езика: макар формално трипартидните категории да се редуцират в двупартидни, трикомпонентната организация е иманентна за езиковите конструкти. Проявите на антропоцентризма (чрез най-високия семантичен признак *лице*) на езиково равнище и на егоцентризма (чрез определящата за йерархизацията на пропозицията роля на говорещия) не могат да дадат симетрична – дву- или четирипартидна организация на кагеториалните отношения, тъй като говорещият инкорпорира признака *лице*.

Не на последно място дисертационният труд на доц. В. Маровска представя исторически преглед и подробна реферирана библиография на отделните частни проблеми по философия на езика, общо езикознание и граматика.

Авторефератът отразява адекватно съдържанието на дисертацията. Приносите са коректно формулирани.

Убедено препоръчвам на уважаемото жури да присъди на доц. д-р Вера Тервел Маровска научната степен ДОКТОР НА ФИЛОЛОГИЧЕСКИТЕ НАУКИ.

16.01.2012 г.

Изготвил становището: доц. д-р Радка Влахова

.....
(ак. дл. н. ст. име фамилия)